DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION

Konjunkturudviklingen i Danmark er i de senere år forløbet temmelig modsat af konjunkturudviklingen i de øvrige vestlige industrialiserede lande. Disse lande var indtil midten af 1967 præget af en vis økonomisk stagnation, medens udviklingen i Danmark i samme periode havde decideret præg af højkonjunktur med stærkt efterspørgselspres og betydelige løn- og prisstigninger. Denne kontrast medførte ret naturligt et betydeligt deficit på den danske betalingsbalance. Importen voksede betydeligt som følge af det indenlandske efterspørgselspres. Landbrugseksporten var udpræget stagnerende – ikke alene som følge af de udenlandske konjunkturer, men i nok så høj grad på grund af de mere generelle hindringer, der har været for landbrugseksporten som følge af andre landes protektionistiske landbrugspolitik, de europæiske markedsdannelser etc. Samtidig var også udviklingen i industrieksporten præget af beskeden vækst som følge af de vigende konjunkturer i udlandet.

Efter midten af 1967 har udviklingen i visse henseender været temmelig modsat. Stagnationen i udlandet er blevet afløst af fornyet fremgang i produktion og beskæftigelse, medens omvendt det danske efterspørgselspres og den høje beskæftigelse er blevet afløst af en vis arbejdsløshed, vigende efterspørgsel og fald i den samlede produktions stigningstakt. Dette skulle naturligt medføre en vis modvirkning af tidligere års betydelige deficit på betalingsbalancen. Så meget desto mere, som den danske krone samtidig er

Indførsel og udførsel

Måned	Indførsel		Udførsel		Merindførsel	
	1967 mill. kr.	1968 mill. kr.	1967 mill. kr.	1968 mill. kr.	1967 mill. kr.	1968 mill. kr.
januar	1806,1	1856,3	1337,3	1395,4	468,8	460,9
februar	1705,2	1929,0	1426,6	1512,1	278,6	416,9
marts	1832,3	2026,7	1313,3	1781,5	519,0	245,2
april	1862,7	2117,1	1467,4	1588,7	395,3	528,4
maj	1974,2	2112,3	1432,2	1572,0	542,0	540,3
juni	1721,1	1702,2	1425,7	1492,7	295,4	209,5
juli	1456,7	1969,3	1148,1	1479,7	308,6	489,6
august	1817,9	1788,3	1454,8	1538,2	363,1	250,1
januar–august	14176,2	15501,3	11005,4	12361,1	3170,8	3140,2
hele året	21855,0		17255,0		4600,0	

blevet devalueret. Tendenserne går da også i denne retning, men i et betydeligt mindre omfang end man måske umiddelbart skulle have forventet.

Betalingsbalancen

Handelsbalancen udviser for årets første otte måneder en beskeden forbedring i forhold til den tilsvarende periode i 1967. Eksporten er steget fra 11.005 mill. kr. til 12.361 mill. kr., altså en stigning på 1356 mill. kr. Importen er imidlertid steget stort set tilsvarende, nemlig fra 14.176 mill. kr. til 15.501 mill. kr., dvs. med 1325 mill. kr., således at merimporten kun er faldet med ca. 30 mill. kr.

Stigningen i den samlede eksport skyldes hovedsagelig en kraftig stigning i industrieksporten på ca. 1230 mill. kr., dvs. ca. 20 pct. Af øvrige stigninger kan nævnes en forøgelse af eksporten af kød- og mælkekonserves på 74 mill. kr. og en forøgelse af fiskeeksporten på 47 mill. kr. Den egentlige landbrugseksport er derimod faldet med 84 mill. kr.

Forbedringen af handelsbalancen er af en meget beskeden størrelsesorden i forhold til det samlede underskud på handelsbalancen og tæller heller ikke synderligt meget i relation til betalingsbalanceunderskuddet.

Desværre har man ikke tal for udviklingen på betalingsbalancens øvrige løbende poster op til samme sene tidspunkt. Også her må der dog forventes visse forbedringer, men de er næppe af en størrelsesorden, der i væsentlig grad kan forrykke det billede, der tegnes af udviklingen på handelsbalancen. For årets første kvartal var der ganske vist tale om en betydelig forbedring af betalingsbalancen. Men denne forbedring skyldtes hovedsagelig to faktorer, nemlig dels at handelsbalancen udviste et relativ gunstigt udseende for denne periode og dernæst visse engangsindtægter i forbindelse med devalueringen.

Betalingsbalancens hovedposter

	1967		1968	
	1. kvt. mill. kr.	2. kvt. mill. kr.	1. kvt. mill. kr.	2. kvt. mill. kr.
Vareindførsel og -udførsel (fob) ..	÷935	÷912	÷758	÷927
Søtransport	170	160	180	190
Rejser	÷17	0	÷12	÷15
Øvrige varer og tjenester	160	150	210	220
Renter o. lign.	÷40	÷35	÷30	÷70
Gaveydelser o. lign.	÷17	÷30	84	÷9
Løbende poster i alt	÷679	÷687	÷326	÷611

For andet kvartal 1968 er underskuddet på betalingsbalancens løbende poster beregnet til ca. 610 mill. kr. mod 690 mill. kr. i andet kvartal 1967.

Sammenlignet med første kvartal 1968 er underskuddet øget med ca. 285 mill. kr., hvilket hovedsageligt skyldes det øgede underskud på handelsbalancen.

Forskellige steder – bl. a. i Det økonomiske Råd's formandsskabs redegørelse til regeringen om »Dansk økonomi i efteråret 1968« – har der været fremsat vurderinger og skøn over betalingsbalanceunderskuddets størrelsesorden for 1968 som helhed. Disse skøn ligger stort set alle på omkring 1¼ mia. kr. Det er dog lidt vanskeligt at se, hvordan man kan komme frem til et så optimistisk skøn. For det første har der ikke hidtil været tale om nogen udtalt forbedring af handelsbalancen, og det er formodentlig begrænset, hvor meget udviklingen i betalingsbalancens øvrige løbende poster kan forrykke dette billede. Dernæst vil de tendenser til forbedring, der har været, blive modvirket, hvis de antydninger til stabilisering og måske forbedring af beskæftigelsen, der har været, slår noget igennem i årets sidste måneder. Og endelig er de internationale konjunkturudsigter jo ikke helt så lyse som antaget tidligere på året.

Selv om stigningen i importen og i eksporten nominelt er stort set lige store, dækker de dog over en meget forskellig udvikling som følge af den forringelse af bytteforholdet, der skete ved devalueringen. Bytteforholdsforringelsen bevirker en tendens til forøgelse af de eksporterede mængder og begrænsning af de importerede mængder. Stigningen i importværdien skyldes da også hovedsageligt prisstigninger, medens de importerede mængder ikke har ændret sig meget. Og omvendt dækker forøgelsen af eksporten hovedsageligt over en forøgelse af de eksporterede mængder, medens stigningen i eksportpriserne har været relativt beskeden, devalueringen taget i betragtning.

Betalingsbalanceproblemet kan dels betragtes ud fra en sammenligning af det danske omkostningsniveau med omkostningsniveauet i udlandet og således give anledning til fremhævelse af nødvendigheden af, at der sker en tilpasning af det danske omkostningsniveau i forhold til udlandets, hvis politikken med faste valutakurser skal opretholdes.

Dernæst kan betalingsbalanceproblemet ses i relation til de betydelige strukturændringer, der sker i det danske samfund, specielt den meget kraftige afvandring fra landbruget. Dels kræver denne omlægning af erhvervsstrukturen en udbygning af industriens kapitalapparat. Og dels må en af hensynet til betalingsbalanceproblemet motiveret vigende efterspørgsel og høj ledighed antages at hæmme denne omstillingsproces. Til disse forhold må lægges de øvrige økonomiske og sociale virkninger af arbejdsløshed og produktionstab, når den førte økonomiske politik skal afvejes med den alternative mulighed fortsat at have et betydeligt underskud på betalingsbalancen og en betydelig låntagning i udlandet. En forøgelse af den samlede efterspørgsel og dermed også på kort sigt af betalingsbalanceunderskud-

det er dog ikke nogen acceptabel løsning på længere sigt, medmindre der tilvejebringes forudsætninger og sikkerhed for, at omkostningsniveauet vil blive tilpasset og konkurrenceevnen for de eksporterende og importkonkurrerende erhverv blive forbedret.

De internationale konjunkturer

Som nævnt var de internationale konjunkturer vigende indtil midten af 1967, hvorefter der skete et opsving, som tog til i kraft i første halvdel af 1968. Meget tyder imidlertid på, at der sker en vis afsvækkelse i sidste del af 1968. Det er særlig udviklingen i de to reservevalutalande, England og USA, der udviser denne tendens. Det stærke opsving var bl. a. forårsaget af en kraftig efterspørgselsstigning i USA, ikke mindst på grund af forøgelse af de offentlige udgifter. Dette førte til efter amerikanske forhold meget betydelige pris- og lønstigninger samt en betydelig vækst i importen. Denne svækkelse af betalingsbalancen, sammenholdt med den betydelige amerikanske kapitaleksport og dollarens stilling som reservevaluta førte til betydelig uro såvel omkring dollaren som omkring det internationale betalingssystem. Noget tilsvarende skete for det andet reservevalutaland, England, hvor en stærk stigning i importen bevirkede, at den forventede forbedring af den engelske betalingsbalance som følge af devalueringen udeblev. Denne udvikling i de to reservevalutalande har medført, at den økonomiske politik i vidt omfang er blevet tilrettelagt med henblik på at dæmpe efterspørgslen efter importerede varer og tjenester. I England skete denne stramning af finanspolitikken allerede i foråret 1968, og stramningen forventes at medføre et fald i efterspørgslen i sidste halvdel af 1968. I USA gennemførtes skatteforhøjelser i maj måned 1968, og samtidig bebudedes væsentlige beskæringer af de planlagte offentlige udgifter.

Denne udvikling må formodes udover at medføre en generelt lavere økonomisk vækst i de vestlige lande også at påvirke den indbyrdes handel mellem disse. OECD anslår, at stigningstakten for OECD-landenes samlede eksport vil falde fra 15 pct. i første halvår af 1968 til ca. 4½ pct. i andet halvår. I denne forbindelse må det for det første fastslås, at stigningstakten i første halvår af 1968 var usædvanlig stor, bl. a. som følge af den store importforøgelse i USA og England. Dernæst er der naturligvis ingen grund til at overvurdere de umiddelbare virkninger med hensyn til den danske eksport af den kontraktive politik, der føres i England og USA. Men selv om der kun sker en begrænset direkte påvirkning af den danske eksport, vil der dog samtidig opstå indirekte virkninger via den generelle påvirkning af andre landes eksport, økonomiske vækst etc. og dermed deres importtilbøjelighed.

For at få et mere fuldstændigt billede af tendenserne i de internationale

konjunkturer og de danske eksportudsigter for resten af året og for 1969, vil det være nødvendigt at komplettere med redegørelser for konjunkturudsigterne i de øvrige industrialiserede lande, f. eks. de ekspansive tendenser i Frankrig. Konjunkturudsigterne for andre lande vil dog i høj grad kun optræde som modifikationer af det generelle billede, der tegnes af udviklingen i USA og England. Der er derfor god grund til at antage, at vækstmuligheden for den danske industrieksport vil være en del mindre i årets sidste halvdel end i første halvdel. På den anden side er der stadig devalueringsfordele tilbage, ligesom der går en vis tid, inden devalueringens virkninger fuldtud gør sig gældende.

Arbejdsløshed og beskæftigelse

Arbejdsløsheden har efter at have udvist stigende tendens siden midten af 1967 tilsyneladende stabiliseret sig, omend på et højere niveau end det tidligere er oplevet inden for de sidste 10 år. Inden for den allerseneste tid kan der endog spores svage tendenser til bedring af beskæftigelsessituationen.

Det totale ledighedsgennemsnit er for september 1968 beregnet til 21.500 eller 2,8 pct. af de arbejdsløshedsforsikrede med 2,8 pct. i august 1968 og 1,9 pct. i september 1967. Dvs. at ledigheden har været omtrent uændret i forhold til de forudgående tre måneder, medens de fra juni til september i det forudgående år viste en stigning fra 1,0 til 1,9 pct.

Den gennemsnitlige ledighed ifølge de ugentlige opgørelser

	Arbejdsmænd		Byggefag		Andre mænd		Kvinder		I alt	
	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.
1967:										
juli	5	2,1	–	0,2	3	0,9	1	0,6	9	1,1
aug.	6	2,3	–	0,3	3	1,1	1	0,7	10	1,3
sept.	8	3,4	1	1,3	5	1,6	2	0,9	16	1,9
okt.	13	5,4	1	2,7	7	2,1	3	1,5	24	3,0
nov.	13	5,7	2	3,4	7	2,5	4	1,8	26	3,3
dec.	29	12,3	5	9,7	12	3,9	8	5,1	55	7,1
1968:										
jan.	40	16,6	6	13,6	14	4,4	6	3,7	66	8,6
febr.	35	14,6	5	11,1	13	4,3	5	3,1	59	7,7
marts	29	11,9	4	9,0	13	4,1	5	3,2	51	6,7
april	20	8,3	3	5,9	11	3,5	6	3,7	40	5,2
maj	12	5,1	1	2,8	9	2,7	5	2,6	26	3,4
juni	10	4,0	1	1,9	7	2,3	4	2,3	22	2,8
juli	10	4,1	1	1,4	7	2,3	3	2,0	21	2,7
august	10	4,1	1	1,7	7	2,2	4	2,4	22	2,8
september ..	9	3,8	1	1,5	7	2,3	4	2,6	22	2,8

Den forøgelse, der er sket af arbejdsløsheden siden midten af 1967, må hovedsagelig forklares ved en stram finanspolitik, som indledtes med indførelsen af merværdiafgiften og senere er fulgt op af forhøjelse af denne afgift og forøget personlig beskatning. Imidlertid viser det sig, at finanspolitikken i indeværende finansår har været mindre stram end tilsigtet, idet overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet er reduceret med ca. 975 mill. kr.

Denne reduktion skyldes i høj grad finansbudgettets indbyggede stabilisatorer. Således forventes den øgede arbejdsløshed at ville medføre en ekstraudgift på ca. 340 mill. kr. i arbejdsløshedsunderstøttelse og indtægten fra merværdiafgifter at blive 500 mill. kr. mindre end påregnet. Faldet i merværdiafgiften skyldes dog ikke alene udviklingen i det private forbrug, men for de 320 mill. kr.'s vedkommende udsættelsen af landbrugets momsafregning, en udsættelse, der i højere grad må antages at have indflydelse på likviditetsudviklingen end på efterspørgselsudviklingen.

De enkelte ugeopgørelser

Dato for opgørelsen		Antal ledige				Ledighedsprocent for samtlige forsikrede	
		Arbejdsmænd		Byggefag			
1967	1968	1967	1968	1967	1968	1967	1968
5/7	3/7	4.128	8.808	97	635	1,0	2,6
12/7	10/7	4.576	9.625	79	597	1,0	2,6
19/7	17/7	5.302	11.218	92	766	1,2	2,9
26/7	24/7	6.012	10.001	154	660	1,3	2,8
2/8	31/7	5.297	9.981	143	669	1,2	2,8
9/8	7/8	5.243	9.481	119	648	1,2	2,7
16/8	14/8	5.759	10.058	167	808	1,3	2,8
23/8	21/8	5.578	10.668	170	1.018	1,3	2,9
30/8	28/8	5.592	9.358	174	862	1,4	2,7
6/9	4/9	7.204	9.263	330	767	1,7	2,7
13/9	11/9	6.196	8.268	263	651	1,7	2,6
20/9	18/9	11.371	8.871	1.218	693	2,5	2,7
27/9	25/9	8.018	10.081	492	792	2,0	3,0
4/10	2/10	13.933	10.139	1.582	791	3,0	3,1
11/10	9/10	13.203	20.299	1.450	3.070	3,0	4,8

At overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet bliver mindre end tilsigtet må implicere, at også arbejdsløsheden bliver mindre, end den ellers ville være blevet.

Der er i perioden 1966/67–1967/68 sket et fald i det gennemsnitlige antal arbejdsløshedsforsikrede fra 794.200 til 779.100 eller med godt 15.000. Det er især antallet af kvindelige arbejdere, der er faldet stærkt, nemlig med 23.500 fra 201.300 til 178.800, medens antallet af arbejdsløshedsforsikrede arbejdsmænd er vokset med ca. 3000 fra 236.900 til 239.700, og antallet af forsikrede i byggefagene er vokset fra 43.000 til 46.800.

Trods arbejdsløsheden i byerhvervene er der fortsat sket en betydelig afvandring fra landbruget. Således er antallet af medhjælpere i landbruget reduceret med 8000 eller 16 pct. fra sommeren 1967 til sommeren 1968. Den procentvise nedgang har kun i enkelte tidligere år været af samme størrelsesorden. Og det skønnes, at nedgangen i antallet af selvstændige brug fra 1967 til 1968 har været af samme størrelsesorden som fra 1966 til 1967, hvor antallet af landbrugsbedrifter reduceredes med ca. 7000.

At tilbagegangen i landbrugets arbejdskraft er fortsat med usvækket styrke trods byerhvervenes højere ledighed, og at denne tilbagegang i højere og højere grad omfatter selvstændige landbrugere, illustrerer hvor stærkt det økonomiske pres for tilpasning er i landbruget, og de krav til øgede beskæftigelsesmuligheder, der stilles til byerhvervene.

Det må dog tages i betragtning, at nedgangen i antallet af selvstændige i landbruget næppe i samme omfang medfører et behov for nye arbejdspladser, som nedgangen i antallet af medhjælpere gør det. Aldersforskellen blandt de selvstændige er temmelig skæv og gennemsnitsalderen ret høj. Afgangen af selvstændige må derfor for en betydelig dels vedkommende antages at være naturlig på grund af alder og indebærer derfor ikke en forøgelse af udbuddet af arbejdskraft på andre områder.

Samtlige medhjælpere i landbruget (faste og løse) ved sommertællingerne

	Mænd	Kvinder	I alt	Årlig nedgang
1939	202.800	106.400	309.200	–
1950	149.600	64.600	214.200	6.900
1955	133.300	47.800	181.000	6.400
1956	125.800	45.500	171.300	9.800
1957	121.500	41.900	163.400	7.900
1958	119.700	38.000	158.500	4.900
1959	110.300	35.100	145.400	13.100
1960	98.500	29.800	128.300	17.100
1961	92.800	27.600	120.400	7.900
1961	92.800	27.600	120.400	7.900
1962	80.000	21.000	101.000	19.400
1963	70.100	16.600	86.700	14.300
1964	64.200	13.200	77.400	9.300
1965	55.000	9.900	64.900	12.500
1966	50.300	8.000	58.300	6.600
1967	45.400	6.700	52.100	6.200
1968	38.200	5.700	43.900	8.200

Antallet af beskæftigede arbejdere i industrien har i de senere år udvist en udpræget faldende tendens fra f. eks. 299.800 i 1966 til 286.400 i 1967 og 282.100 i juni 1968. Dette fald har i stort set lige omfang omfattet mand-

lig som kvindelig arbejdskraft. I første halvdel af 1968 synes det imidlertid, som om antallet af beskæftigede arbejdere i industrien har stabiliseret sig, ja endog vist svage tendenser til stigning. Således er det beskæftigede antal arbejdere vokset med 2–3 pct. fra januar 1968 til juni 1968. Dette er sådan set bemærkelsesværdigt, da der samtidig er sket en forøgelse af arbejdsløsheden. Af faktorer, der har gjort sig gældende, må nok især fremhæves de samvirkende virkninger af devalueringens konkurrenceforbedring og de gunstige internationale konjunkturer, som begge har influeret klart på industrieksporten. Endvidere må påpeges, at afvandringen fra landbruget, trods byerhvervenes arbejdsløshed, er fortsat med usvækket styrke. Endelig kan også visse demografiske forhold tænkes at have gjort sig gældende.

I forhold til juni 1967 er der imidlertid tale om et fald i antal beskæftigede arbejdere, nemlig fra 290.600 til 282.100. Antallet af mandlige arbejdere er faldet fra 207.000 til 201.600, medens antallet af kvindelige arbejdere er reduceret fra 83.600 til 80.500. Hvad angår antallet af beskæftigede funktionærer i industrien, udviser dette et moderat fald fra 95.600 i juni 1967 til 95.200 i juni 1968.

De modsatte tendenser i udviklingen af arbejdsløsheden og beskæftigelsen i den forløbne del af 1968 har givet anledning til en vis offentlig debat, hvor det bl. a. har været fremført, at arbejdsløshedsstatistikken var temmelig mangelfuld og i virkeligheden overdrev arbejdsløshedsproblemets størrelsesorden. Kritikken gik bl. a. ud på, at arbejdsløsheden for mange af de ledige var af meget kort varighed, at man i et vist omfang medregnede arbejdere, der var under omskoling eller anden form for uddannelse, at en del af de ledige blot var på vej fra et job til et andet etc. Kort sagt, at mange af de ledige i virkeligheden ikke var egentlig arbejdssøgende. Hertil er at sige, at kritikken i høj grad er berettiget, når man holder sig til præmissen om arbejdsløshedsstatistikkens mangelfuldhed, men at konklusionen med hensyn til overdimensionering af arbejdsløshedsproblemets størrelsesorden næppe har den samme gyldighed. Vurderingen af arbejdsløshedsstatistikkens tal sker jo i udpræget grad ved sammenligning mellem forskellige perioder, og da for det første de samme mangelfuldheder også har gjort sig gældende i tidligere perioder, og dernæst, at selv om der skulle være en vis trend i disse mangelfuldheder – f. eks. ved stigende mobilitet på arbejdsmarkedet og forøgelse af arbejdernes omskoling og efteruddannelse – så må denne systematiske forskydning i mangelfuldhedernes indflydelse på arbejdsløshedstallene fra f. eks. et år til det næste antages at være af en meget beskeden størrelsesorden, således at der ingen større urimelighed ligger i at sammenligne et års arbejdsløshed med arbejdsløsheden i de forudgående år og herudfra drage visse konklusioner.

Men dette hindrer som nævnt ikke, at kritikken af den nuværende arbejdsløsheds- og beskæftigelsesstatistiks kvalitet i høj grad er berettiget. Det

samlede antal beskæftigede i Danmark opgøres kun hvert femte år. Derudover foretages der løbende opgørelser inden for landbrug, industri og byggeri. Dvs. at inden for de erhverv, handel, servicefag, liberale erhverv etc., hvor den store forøgelse af beskæftigelsen sker i disse år, findes der ingen løbende beskæftigelsesstatistik. Dernæst synes det også rimeligt i arbejdsløshedsstatistikken i højere grad at få udskilt den del af de arbejdsløse, som ikke er egentlig arbejdssøgende. Specielt da såvel arbejdskraftens mobilitet som de forskellige former for efteruddannelse må antages at være af voksende omfang. Endelig kunne det måske også være rimeligt at forsøge at opstille en løbende statistik over antallet af ledige stillinger. Et svagt tilløb hertil har man i beregningen af det såkaldte konjunkturbarometer.

Hvad angår midlerne til bekæmpelse af arbejdsløsheden, er udtrykket »strukturpolitik« i sommerens løb blevet ført frem som et afgørende middel. Tankegangen er den, at arbejdsløsheden såvel faglig som især geografisk er meget ulige fordelt. En generel lempelse af den økonomiske politik, f. eks. via finanspolitikken, vil derfor kunne føre til overefterspørgsel og inflationstendenser inden for visse områder. Disse tendenser vil blive forstærket af, at en række lønrelationer traditionelt er ret faste, således at en lønstigning formentlig også i stort omfang vil brede sig til fag og geografiske områder, hvor der i forvejen er en betydelig arbejdsløshed.

Som alternativ hertil er strukturpolitikken baseret på selektive indgreb på de steder, hvor den betydelige arbejdsløshed findes. Dette kan f. eks. ske via egnsudviklingsloven og ved geografiske differentierede afskrivningsregler. Herved skulle det være muligt at reducere arbejdsløsheden, uden at der samtidig sker nogen væsentlig efterspørgselsstigning der, hvor arbejdskraften i forvejen er knap. Ses der bort fra de praktiske vanskeligheder ved politikkens udformning, herunder bl. a. hvordan man helt vil undgå, at efterspørgslen også stiger i visse sektorer, hvor arbejdskraften i forvejen udgør en flaskehals, bliver det afgørende spørgsmål, hvordan strukturpolitikken på længere sigt vil påvirke faktorallokeringen og den økonomiske vækst.

Umiddelbart sker der det, at man støtter »ineffektive« virksomheder og derved hindrer produktionsfaktorerne i at »vandre« til mere effektive virksomheder og anvendelser. Dvs. at resultatet skulle blive opretholdelse af en økonomisk uhensigtsmæssig faktorallokering og en ringere økonomisk vækst.

Modargumenterne herimod er bl. a., at de i praksis temmelig faste lønrelationer hindrer, at knaphedslønstigninger på nogen særlig effektiv måde forbedrer arbejdskraftens allokering. I stedet giver de stødet til mere generelle lønstigninger. Dernæst kan anføres, at der i forbindelse med de erhvervsmæssige investeringer opstår forskellige andre investeringer og omkostninger i øvrigt, som ikke afholdes af virksomhederne selv. Når arbejdskraften bevæger sig geografisk, skal der foretages betydelige investeringer i boliger, skoler etc. Og en af årsagerne til, at en række industrier ikke er

tilstrækkelig effektive i visse områder, eller til at der ikke opstår nye industrier i disse områder, kan tænkes at være mangel på samfundsmæssige investeringer.

Afvejningen af alle de faktorer, der øver indflydelse på den økonomisk optimale faktorallokering, er yderst vanskelig. Her skal blot anføres, at under visse omstændigheder kan egnsudvikling og samfundsmæssige investeringer i »underudviklede områder« godt tænkes at være foreneligt med en samfundsøkonomisk optimal anvendelse af produktionsressourcerne, ligesom direkte støtte til en erhvervsvirksomhed kan give stødet til en produktion, der på længere sigt er rentabel, og som samfundsmæssigt sker til lavere omkostninger, end hvis arbejdskraften i stedet skulle være flyttet til et andet område. Specielt hvis alternativet er, at den pågældende arbejdskraft ellers ville være uden beskæftigelsesmuligheder, er der – arbejdskraftens ringe mobilitet taget i betragtning – næppe større rimelighed i udelukkende at handle ud fra det liberalistiske dogme om kræfternes frie spil og velsignelserne heraf.

I forbindelse med diskussionen af arbejdsløshed og beskæftigelse skal til sidst trækkes to forhold frem, hvoraf det første er et i allerhøjeste grad reelt problem, medens det andet er udtryk for en værdimæssig anskuelse.

Det reelle problem vedrører produktionsfaktorernes mobilitet. Hvis man sondrer mellem to produktionsfaktorer, arbejdskraft og realkapital, sker der ved strukturpolitik det, at på selektiv vis fremmes tendensen til tilførsel af realkapital til de geografiske og faglige områder, hvor den ledige arbejdskraft findes. Alternativet er, at det i højere grad er arbejdskraften, der bevæger sig fagligt og geografisk til de virksomheder, der mangler arbejdskraft. Det er især den geografiske fordeling af arbejdsløsheden, der er meget ulige, og derfor først og fremmest den geografiske mobilitet, der må forøges. Og her stiller det sig således, at den antageligt største hindring for den geografiske mobilitet slet ikke hører under arbejdsministeriet, men vedrører et ganske andet ministerium, nemlig boligministeriet. Mere konkret vil det formodentligt største bidrag, der kan ydes til forøgelse af den geografiske mobilitet, være gennemførelsen af en eller anden form for huslejeudligning og ophævelse af huslejerestriktionerne, således at arbejdere, der bevæger sig geografisk, ikke samtidig lider et stort økonomisk tab ved at opgive deres velerhvervede rettigheder i form af lav husleje på fraflytningsstedet og i stedet kommer til at betale en høj husleje i nybyggeriet på tilflytningsstedet. Den økonomiske fordel, de skal opgive, har oven i købet den behagelige egenskab at være skattefri.

Det andet forhold er værdimæssigt og vedrører indkomstfordelingen. Når det er almindeligt anerkendt, at man – i hvert fald på kort sigt – anvender arbejdsløsheden som et politisk-økonomisk middel, er der så nogen rimelig grund til, at de arbejdsløse mere end nogen anden gruppe skal bære om-

kostningerne ved anvendelsen af dette middel? Sagt med andre ord, hvis man forbedrer arbejdsløshedsstatistikken og gennemfører en effektiv arbejdsanvisning, er der så noget i vejen for, at man yder de arbejdsløse fuld erstatning for mistet arbejdsfortjeneste? Samtidig med at arbejdsløshed accepteres som et økonomisk-politisk middel, er det jo også accepteret, at det offentlige skal sørge for, at der er beskæftigelse til alle, der er villige til at arbejde ved det gældende lønniveau. Fuld erstatning for tabt arbejdsfortjeneste under arbejdsløshed vil også være en forbedring af de såkaldte automatiske stabilisatorer i statsbudgettet. Endelig bevirker det ikke at kunne finde anvendelse for sin arbejdskraft vel ud over det økonomiske tab også et betydeligt tab i ikke-økonomiske værdier.

Produktion og efterspørgsel

I Det økonomiske Råd's formandsskabs redegørelse til regeringen om »Dansk økonomi i efteråret 1968« er der foretaget et skøn over udviklingen i efterspørgsel og produktion i 1968 i forhold til 1967. I denne vurdering er søgt foretaget en opspaltning af ændringerne i mængdemæssige og prismæssige komponenter. De mest fremtrædende træk i udviklingen er den forventede reale nedgang i såvel det private forbrug som de private investeringer fra 1967 til 1968 samt den i forhold til de senere år såre beskedne vækst i det reale bruttonationalprodukt.

	Real stigning			Prisstigning		
	fra 1965 til 1966	fra 1966 til 1967	fra 1967 til 1968 Skøn	fra 1965 til 1966	fra 1966 til 1967	fra 1967 til 1968 Skøn
	procentvis ændring			procentvis ændring		
Privat forbrug	2,9	3,4	÷ 1–0	7,1	6,4	8–8½
Private faste invest. ..	3,4	6,5	÷ 3½–÷ 4½	4,6	2,1	4½–5
Lager- og besætnings-forskydninger	–	–	–	–	–	–
Offentligt forbrug og off. investeringer ..	5,3	6,9	6½–7½	8,3	5,8	7–8
Samlet indenlandsk efterspørgsel	3,1	3,9	0	6,9	6,2	7–7½
Eksport af varer og tjenester	3,7	5,6	9½–10½	3,2	÷ 1,2	2½–3
Samlet efterspørgsel ..	3,3	4,4	1½–2½	6,0	4,4	6–7
Import af varer og tjenester	5,5	6,6	2–3	1,3	0,8	6½–7½
Bruttonationalprodukt	2,3	3,4	1½–2	7,8	5,9	6–6½
Afgifter – subsidier ...	2,9	2,3	0	12,1	9,4	ca. 25
Bruttofaktorindkomst .	2,3	3,5	1½–2	7,2	5,5	3½–4½

For det private forbrugs vedkommende antages faldet dog at blive meget beskedent, således at udviklingen her stort set svarer til den økonomiske årsoversigts prognose om uændret privat forbrug i forhold til 1967. Forbruget har dog udviklet sig ret uregelmæssigt i de to år, der danner grundlaget for sammenligningen. Dette spores bl. a. i detailomsætningsindekset. Forklaringen herpå er vel især merværdiafgiftens indførelse i juli 1967 og samme afgifts forhøjelse i april 1968, som begge har givet anledning til hamstringskøb med efterfølgende forbrugsnedgang. Hovedårsagen til faldet i det private forbrug er den stramme finanspolitik, dels i form af merværdiafgiften og dennes forhøjelse og dels i form af den forøgede indkomstbeskatning.

Detailomsætningsindekset

	jan.–febr.	marts–april	maj–juni	juli–aug.	sept.–okt.	nov.–dec.	1. halvår
			1961 = 100				
1967	147	157	189	160	166	201	164
1968	163	175	181	187			173

For de private investeringers vedkommende ventes et ret betydeligt fald fra 1967 til 1968. For de erhvervsmæssige investeringers vedkommende har stigningen i de senere år været ringe, og denne stigning forventes nu afløst af et direkte fald. Hvis man specielt betragter erhvervsbyggeriet, så er det påbegyndt areal i hele landet, her faldet fra 1,6 mill. m² i første halvår 1967 til 1,0 mill. m² i første halvår 1968 eller med næsten 40 pct. Det fuldførte byggeri er i samme periode faldet med næsten 25 pct.

Også for andre former for byggeri har der været tale om fald. Hvis man stadig betragter tallene for byggevirksomheder i hele landet, så er det samlede påbegyndte etageareal faldet fra 4,7 mill. m² i første halvår 1967 til 3,7 mill. m² i første halvår 1968, dvs. med ca. 20 pct. Mest udtalt har faldet været for erhvervsbyggeriet, hvor det som nævnt var næsten 40 pct. For boligbyggeriets vedkommende har faldet været på 12 pct. fra 2,6 mill. m² til 2,3 mill. m². Målt i antal påbegyndte lejligheder har faldet været lidt mindre, nemlig fra 22.295 lejligheder til 20.027 lejligheder eller godt 10 pct. Der er dog her sket en vis ændring i sammensætningen, idet det påbegyndte antal lejligheder i én- og tofamilieshuse er faldet med ca. 25 pct. fra 14.799 til 11.103.

Udviklingen i nybyggeriet illustrerer således ret klart den svagere investeringstilbøjelighed. Faldet i de samlede byggeinvesteringer skal dog bl. a. ses på baggrund af, at disse har været meget kraftigt voksende i de senere år. Således steg nybyggeriet i faste priser fra 1962 til 1967 med godt 46 pct., medens stigningen i den samlede danske produktion i samme periode kun androg henimod 21 pct.

Byggevirksomheden i hele landet 1. halvår 1968

	1. halvår 1968	1. halvår 1967	1. halvår 1968 i pct. af 1. halvår 1967
	1000 m²		pct.
Påbegyndt etageareal	3722,6	4708,3	79,1
heraf:			
beboelsesejendomme	2283,0	2595,6	88,0
erhvervsejendomme	1007,5	1637,1	61,5
ikke-erhvervsejendomme	432,1	475,6	90,9
Fuldført etageareal	3771,6	4108,6	91,8
heraf:			
beboelsesejendomme	2291,9	2358,6	97,2
erhvervsejendomme	1103,7	1447,0	76,3
ikke-erhvervsejendomme	376,0	303,0	124,1
Etageareal under opførelse ...	10275,0	10349,0	99,3
heraf:			
beboelsesejendomme	5968,8	6004,2	99,4
erhvervsejendomme	2259,2	2612,2	86,5
ikke-erhvervsejendomme	2047,7	1732,6	118,2
		Antal lejligheder	
Påbegyndte antal lejligheder..	20027	22295	89,8
Fuldførte antal lejligheder ...	20747	21624	95,9
Antal lejligheder under opf....	57156	57365	99,6

Foreløbig opgørelse

Det registrerede fald i de private investeringer og her især byggeinvesteringerne kan synes besynderligt i en periode, hvor der er sket et betydeligt rentefald, hvor kreditrationeringen på realkreditmarkedet er blevet næsten totalt ophævet, hvor pengeinstitutternes deponeringssats er nedsat fra 20 pct. til 10 pct. for den indlånsstigning, der finder sted efter den 1. august 1968, og hvor de samme pengeinstitutters likviditet er overmåde rigelig.

En del af forklaringen ligger måske bl. a. i de time-lags, der altid er forbundne med politisk-økonomiske indgreb. Først går der en vis tid, inden man ved hjælp af de forskellige former for statistik får information om udviklingens retning. Dernæst må der stilles en »diagnose«, og der må træffes beslutning om arten og sammensætningen af de indgreb, der skal foretages. Denne sidste fase forlænges ikke sjældent ganske betydeligt på grund af den politiske beslutnings natur og de deri involverede interessekonflikter. Endelig går der så et yderligere tidsrum mellem indgrebenes effektuering, og indtil deres virkninger begynder at gøre sig gældende, og et endnu længere tidsrum indtil virkningerne bliver registreret i den officielle statistik. Dvs. at et indgreb faktisk altid vil ske på for sent et tidspunkt i forhold til det problem, det har til opgave at løse.

For pengepolitikken gælder det, at den er særlig længe om at vise sine

virkninger. I almindelighed gælder det vel, at rentens indflydelse på investeringsbeslutninger ikke er så stor som ofte antaget. Størst skulle indflydelsen være for byggeinvesteringerne og her især for boligbyggeriet, hvor der er meget få andre produktionsfaktorer involveret. Men for boligbyggeriets vedkommende er rentens indflydelse stærkt reduceret på grund af den omfattende regulering og subsidiering, der finder sted på boligmarkedet. Og for de erhvervsmæssige investeringer gælder det generelt, at de i høj grad er bestemt af rentabilitetsudsigterne. Da der i forvejen er en betydelig ledig kapacitet i industrien, og udviklingen i det private forbrug er stagnerende, er det derfor ikke at forvente, at erhvervsinvesteringerne vil være særlig følsomme over for en lempeligere pengepolitik. Erhvervsinvesteringen afhænger jo ikke alene af renteomkostningerne, men også af afsætningsmulighederne, og her har den forøgede eksportafsætning ikke været en tilstrækkelig stimulans.

Dertil kommer, at erhvervsinvesteringerne ofte af virksomhederne er planlagt et godt stykke tid ud i fremtiden, således at ændringer i renteomkostningerne først vil påvirke investeringsomfanget efter denne planlægningsperiode. Dvs. at selv om investeringsaktiviteten på kort sigt er faldende, kan der udmærket på længere sigt ske en forøgelse af byggeriet og de erhvervsmæssige investeringer i øvrigt. En tilsvarende retarderende virkning på investeringsaktiviteten opstår, hvis der trods den lempeligere pengepolitik er udbredte forventninger om et yderligere rentefald, hvilket muligvis – og i så fald velbegrundet – har været tilfældet i årets første halvdel.

I øvrigt er relationen mellem årsag og virkning vel ikke helt entydig i forholdet mellem pengepolitikken og investeringsaktiviteten. Der er jo ikke noget overraskende i, at der i en periode, hvor den økonomiske vækst er aftagende, investeringerne faldende, prisstigningstakten stærkt reduceret og det private forbrug stagnerende, sker et betydeligt rentefald, og at det bliver muligt at ophæve kreditrationeringen på realkreditmarkedet og lempe den for pengeinstitutterne.

Både af hensyn til beskæftigelsen og til den økonomiske vækst må det være afgørende, at faldet i investeringsaktiviteten afløses af fornyet fremgang. Da udsigterne for efterspørgslen efter eksportvarer stiller sig ringere end antaget tidligere på året, og da pengepolitikken dels er tvivlsom og dels er langsom i sine virkninger, må det være afgørende, at der skabes forudsætninger og sikkerhed for en tilstrækkelig stabilisering af omkostningsniveauet til, at det private forbrug og dermed den samlede efterspørgsel og investeringsaktiviteten vil kunne forøges.

Prisudviklingen og pristalsreguleringen

I forhold til udviklingen i de senere år er der i det sidste års tid sket en kendelig svækkelse af prisstigningstakten. Den kraftige stigning på 3 pct. i

Prisudviklingen januar 1968–juli 1968

	Råvareprisindeks	Engrosprisindeks for danske varer	Forbrugerprisindeks[1])	Reguleringspristal[1])
	Procentvis stigning			
jan. 1968–april 1968 ..	÷2,8	0,8	3,0	0,7
april 1968–juli 1968 ..	1,0	0,0	0,7	0,6

[1]) Eksklusiv boligudgift

forbrugerprisindekset fra januar 1968 til april 1968 skyldes hovedsagelig forhøjelse af merværdiafgiften fra 10 pct. til 12½ pct. den 1. april 1968.

En særlig stor interesse knytter sig til reguleringspristallets udvikling – ikke fordi det i sig selv er et vægtigere indicium for ændringer i prisniveauet end mange af de andre prisindeks. Hvad der er det mest relevante udtryk for prisniveauændringer afhænger ganske af den betragtede problemstillings art. Derimod påkalder reguleringspristallet sig særlig stor interesse, fordi en meget stor del af samfundets pengeindkomstmasse reguleres efter dette pristal, hvortil kommer, at væsentlige indirekte virkninger gør sig gældende for den del af pengeindkomsterne, som ikke direkte er reguleret af reguleringspristallet.

Bestemmelser om regulering af lønninger og andre former for indkomster ved ændringer i prisniveauet findes i en række forskellige lande. Men denne regulering har vistnok intetsteds været gennemført så systematisk og konsekvent som i Danmark.

Formålet med beregningen af reguleringspristallet er at fastsætte en indikator for ændringer i pengenes købeevne i det almindelige forbrug. Det sker ved, at man sammenvejer prisændringerne for de varer og tjenesteydelser, der indgår i dette forbrug. Som grundlag for beregningerne anvendes forbrugssammensætninger i lønmodtagerhusstande som udtryk for det almindelige forbrug. Dette grundlag revideres med ca. 3 års mellemrum ved nye forbrugsundersøgelser.

I 1963 skete den afgørende ændring af beregningsmetoden, at de priser, der indgår i beregningen, så vidt muligt skal være rensede for afgifter og subsidier. Og samtidig blev også personlige skatter og kontingenter taget ud af pristallet. Formålet med disse ændringer var først og fremmest at undgå, at lønmodtagere og andre med pristalsregulerede indkomster får kompensation for skatteforhøjelser, der er motiveret med rent finanspolitiske formål – altså at undgå en tendens til, at skatter, der har til formål at begrænse efterspørgslen, via pristalsautomatikken udmøntes i højere indkomster og et højere pris- og omkostningsniveau. Herved opnås en øget finanspolitisk bevægelsesfrihed, idet man i de finanspolitiske beslutninger fritages for hensynet til skatte- og afgiftsændringers indflydelse på pristallet. Ændringen kan derfor synes velbegrundet.

Fjernelsen af skatter og afgifter har dog også en anden konsekvens, nemlig at andre prisbevægelser nu slår tilsvarende stærkere igennem på pristallet, således at der kan forekomme afvigelser mellem den relative ændring i pengeværdien, der konstateres i reguleringspristallet, og den rent faktiske ændring i pengenes købeevne i det samlede almindelige forbrug, såvel privat som kollektivt.

Såfremt prisudviklingen for de varer og tjenester, som reguleringspristallet ikke omfatter, forløber parallelt med prisudviklingen inden for det forbrugsområde, der dækkes af pristalsberegningen, vil en sådan afvigelse dog ikke opstå, og pristallet vil give et reelt udtryk for de faktisk stedfundne ændringer i pengenes købekraft.

Men hvis de skattefinansierede ydelser og andre ydelser, der ikke er medtaget i pristalsberegningen, stiger relativt mere i pris end varerne i pristalsgrundlaget, vil pristallet give udtryk for en mindre nedgang i pengenes købeevne end den faktiske. Og omvendt vil pristallet vise for stor stigning, hvis de nævnte ydelser stiger mindre i pris end varerne i pristalsgrundlaget.

Dvs. at når der sker en betydelig prisstigning inden for et bestemt forbrugsområde, og dette område indgår med stor vægt i pristalsgrundlaget, vil den registrerede stigning i reguleringspristallet være større end svarende til det faktiske fald i pengenes købeevne. Denne problemstilling har især interesse med hensyn til boligudgifter og udgifter til fødevarer, der begge indgår med stor vægt i pristalsgrundlaget. Som følge af boligforliget sker der hvert år en forhøjelse af huslejen i den gamle boligmasse, og det er tidligere påpeget, at stigninger i boligudgiften har været en helt afgørende faktor i den stigning, der er sket i reguleringspristallet i løbet af det sidste års tid. For fødevarernes vedkommende er det først og fremmest hjemmemarkedsordningerne og ændringer af disse, der i denne forbindelse har interesse. Og det vil huskes, at et af de tilløb til stabilisering af prisniveauet, der var i foråret 1968, var et forsøg på at erstatte de høje forbrugerpriser på fødevarer med skattefinansierede subsidier. Resultatet blev i første omgang kun, at man ville undgå yderligere forhøjelser af hjemmemarkedspriserne.

Det afgørende er altså, at ved fuld regulering af indkomsterne vil disse ved huslejeforhøjelser og forhøjelse af hjemmemarkedspriserne stige mere end svarende til den udgiftsforhøjelse, der er årsag til indkomstreguleringen. Dette modvirkes dog af, at der efter de gældende regler i lovgivningen og i arbejdsmarkedets overenskomster ikke ydes fuld dækning for pristalsstigninger.

På den anden side er skatter og afgifter i de senere år steget stærkere end det almindelige prisniveau. Lønmodtagere og andre med pristalsregulerede indkomster får kun indkomstmæssig kompensation for den skattestigning, der svarer til stigningen i reguleringspristallet, og her er der oven i købet som nævnt kun tale om delvis dækning af pristalsstigningen. En del af skat-

testigningen er dog modsvaret af en forøgelse af de offentlige ydelser, således at der ikke ville have været noget grundlag for at yde indkomstmæssig kompensation for denne del af de øgede skatter. En anden del er gået til indkomstomfordeling (folkepension, arbejdsløshedsunderstøttelse o. lign.), og der er næppe særlig stærke argumenter for at hævde, at skatteforhøjelser med et fordelingspolitisk motiv skal kompenseres via pristallet. Endelig er en del af skatteforhøjelserne gennemført med et efterspørgselsbegrænsende sigte.

Selve pristalsreguleringen af lønmodtagernes indkomster skal ses i nær sammenhæng med de kollektive indkomster. Gennem pristalsreguleringen sikres lønmodtagerne delvis kompensation for den prisstigning, der måtte foregå i løbet af overenskomstperioden, således at ordningen bidrager til at opretholde ro på arbejdsmarkedet i overenskomstperioderne.

Det kan derfor ikke uden videre antages, at pristalsrguleringen medfører, at lønstigningerne bliver større, end det ellers ville have været tilfældet. En fjernelse af pristalsreguleringen vil sandsynligvis medføre en forkortelse af overenskomstperioderne. Man kan i denne forbindelse mindes den uro, der for en del år siden opstod på arbejdsmarkedet, da man prøvede at gennemføre treårige overenskomster i stedet for toårige. Uroen skyldtes bl. a., at pristalsreguleringen kun yder delvis kompensation for prisstigninger. På den anden side har man dog ingen sikkerhed for, at eksistensen af pristalsregulering formindsker de lønforhøjelser, der sker ved overenskomstfornyelser og lønglidning.

Hovedargumentet til forsvar for pristalsreguleringen er fordelingspolitisk, nemlig at opretholde lønmodtagernes realindkomst i perioder, hvor priser og avancerne stiger. Det er dog tvivlsomt, hvor stor vægt dette argument har. Dertil kommer, at i det omfang, pristalsreguleringen måtte bidrage til forøgelse af den samlede prisstigning, kan en af virkningerne blive ændringer i formuefordelingen, ændringer, som vel i det store og hele må antages at være til ugunst for lønmodtagerne. Denne virkning er især tænkelig ved prisstigninger, der er større end forventet, således at der ikke sker en neutralisering gennem et tilsvarende højere renteniveau.

En uheldig konsekvens af pristalsreguleringen er, at den kan bidrage til, at midlertidige og forbigående prisstigninger sætter deres spor i form af en varig forhøjelse af indkomst- og omkostningsniveauet.

En anden uheldig konsekvens er, at hvis et lands reale forbrugsmuligheder forringes på grund af stigninger i importpriserne, vil personer med pristalsregulerede indkomster få kompensation for den af de højere importpriser følgende nedgang i realindkomst, og pristalsreguleringen vil derfor vanskeliggøre en indskrænkning af det reale forbrug.

For langt de største grupper af dyrtidsregulerede indkomster sker reguleringen efter januar- og juli-pristallet, som er et gennemsnitligt udtryk for månedspristallet i den pågældende måned og de umiddelbart forudgående to måneder.

Reguleringspristallet

	Sammenvejnings-faktorer pr. okt. 1965	Indeks januar 1963 = 100		
		jan. 1968	april 1968	juli 1968
Fødevarer	28,57	126,1	127,5	128,2
Drikkevarer	4,63	120,8	121,6	123,0
Tobaksvarer	2,27	110,4	111,3	113,0
Beklædning	12,77	113,7	113,7	113,5
Personlig pleje	4,41	138,2	138,9	140,2
Vask, rengøring, hushjælp ..	3,34	139,2	142,5	156,0
Brændsel og belysning	5,30	127,2	125,7	125,4
Husholdningsredskaber m. v.	2,67	110,5	111,6	111,3
Indbo	4,18	115,4	115,4	116,3
Transport	7,57	124,1	126,0	126,7
Telefon, porto m. v.	1,45	158,6	159,1	159,3
Bøger, blade m. v.	2,24	147,8	152,3	156,1
Underholdning, ferie m. v.	8,12	145,1	145,8	148,8
Varer og tjenesteydelser i alt	87,52	125,7	126,7	127,6
Bolig	12,48	138,0	138,0	144,9
Vare og tjenesteydelser inkl. bolig, i alt	100,00	127,2	128,0	129,7

For juli er dette indkomstregulerende pristal opgjort til 129,7 (januar 1963 = 100), hvilket er en stigning på 1,7 points i forhold til reguleringspristallet i april.

Af stigningen fra april til juli skyldes mere end halvdelen (nemlig 0,9 points) en forøgelse af boligudgiften. Tidligere indregnedes boligposten kun i pristallet én gang om året, nemlig i januar-pristallet. Dette er imidlertid ændret, således at der nu også sker en indregning i juli-pristallet. Dvs. at de huslejeforhøjelser, der ifølge det såkaldte boligforlig sker pr. 1. april, allerede er med i månedsprisindekset for maj og derfor får fuld indflydelse på juli-pristallet. Der foretages dog ved huslejeberegningen fradrag af huslejetilskud (boligsikring), således at kun nettohuslejen får indflydelse på pristallet. Dvs. at de huslejeforhøjelser der sker, i deres indflydelse på pristallet modificeres af forhøjelse af boligsikringen. På den anden side bevirker boligsikringstilskuddenes afhængighed af husstandsindkomsten en tendens til, at tilskuddene bliver mindre som følge af den almindelige stigning i indkomstniveauet.

Ud over ændringer i boligposten har der kun været tale om meget beskedne ændringer i priserne for de grupper af varer, der indgår i pristalsbudgettet. Det er i øvrigt værd at påpege, at også de to dyrtidsportioner, der i sin tid blev udløst af januar-pristallet, i overvejende grad skyldtes en stigning i boligposten. Der har således været en relativt betydelig prisstabili-

tet for andre varer trods devalueringens prisforhøjende virkninger og det stigende lønniveau. Og de af huslejevurderingen bestemte huslejeforhøjelser har været en afgørende drivkraft med hensyn til de dyrtidsportioner, der trods denne prisstabilitet alligevel er blevet udløst.

Månedsprisindekset for juli 1968 – der indgår i beregningen af reguleringspristallet for juli – er ligeledes beregnet til 129,7. Dette er et fald på 0,2 points i sammenligning med månedsprisindekset for juni 1968. Det er første gang i ca. 5 år, at et fald i prisindekset er sket. Faldet i månedsprisindekset skyldes i overvejende grad et fald i fødevarepriserne.

Stigningen på 1,7 points i reguleringspristallet for juli bevirker udløsningen af én dyrtidsportion. For arbejdere under arbejdsmarkedets kollektive overenskomster forhøjes timelønnen fra den 1. september med 20 øre. For tjenestemænd forhøjes lønnen pr. 1. oktober med ca. 2,3 pct.

N. C. N.
20. 10. 1968